

Projekt podstawy programowej kształcenia ogólnego w szkole podstawowej

I. Ogólne cele kształcenia i wychowania oraz zadania szkoły w tym zakresie

Nadrzędnym celem edukacji szkolnej jest wspieranie wszechstronnego rozwoju uczniów w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej oraz wsparcie ich w pełnej realizacji potencjału – zarówno jako jednostek, jak i członków społecznej i demokratycznej wspólnoty. Edukacja kształtuje postawy oparte na dbałości o dobro wspólne, szacunku do innych, pielęgnowaniu tradycji i kultury narodowej oraz rozwija poczucie odpowiedzialności i postawy patriotyczne.

Kształcenie ogólne w szkole podstawowej ma na celu:

- 1) rozwijanie kompetencji fundamentalnych: językowych, matematycznych, cyfrowych i ruchowych, niezbędnych do skutecznego i zdrowego funkcjonowania w różnych sytuacjach życiowych oraz do dalszej nauki;
- 2) budowanie przez uczniów wiedzy pozwalającej rozumieć otaczający ich świat i poznawać go w toku nauki na kolejnych etapach edukacji;
- 3) rozwijanie kompetencji przekrojowych: poznawczych, społecznych i osobistych, pozwalających uczniom działać w szkole i poza nią, z korzyścią dla siebie i wspólnego dobra;
- 4) budowanie sprawczości uczniów w procesie uczenia się i realizacji zamierzonych celów, w tym branie odpowiedzialności za własne działania i ich wpływ na siebie, innych ludzi i świat;
- 5) wprowadzanie uczniów – we współpracy z rodzicami – w świat wartości i przygotowywanie ich do dokonywania odpowiedzialnych wyborów etycznych w trosce o siebie, wspólnotę i ojczyznę;
- 6) rozwijanie aspiracji i ciekawości uczniów, budowanie ich nastawienia na rozwój i wzmacnianie motywacji do dalszej nauki.

Działalność dydaktyczna i wychowawcza szkoły opiera się na następujących wartościach: wolność i odpowiedzialność, wspólnota i szacunek, prawda, dobro i piękno, sprawiedliwość

i solidarność. Ważnym elementem tej działalności jest również kształtowanie postaw patriotycznych oraz troski o dobro ojczyzny.

Kluczowe jest wspieranie uczniów w podejmowaniu decyzji, wyrażaniu własnych potrzeb i opinii oraz w dokonywaniu wyborów dostosowanych do ich możliwości.

Działalność dydaktyczna i wychowawcza szkoły jest określona przez:

- 1) szkolny zestaw programów nauczania,
- 2) program wychowawczo-profilaktyczny szkoły.

Opis efektów uczenia się odnoszących się do wiedzy, umiejętności oraz kompetencji zdobywanych przez ucznia jest zgodny z odpowiednimi poziomami Polskiej Ramy Kwalifikacji.

I.1. Kompetencje fundamentalne

Kompetencje fundamentalne stanowią podstawę procesu rozwoju i edukacji. Ich opanowanie i doskonalenie stanowi warunek konieczny skutecznego i zdrowego funkcjonowania w sytuacjach życiowych oraz dalszej nauki, w tym zdobywania wiedzy i umiejętności przedmiotowych oraz rozwijania kompetencji przekrojowych i sprawczości.

Do kompetencji fundamentalnych należą:

- 1) kompetencje językowe – zdolność skutecznego komunikowania się i porozumiewania w mowie i piśmie; obejmują umiejętność rozumienia wypowiedzi ustnej i czytanego tekstu literackiego i nieliterackiego, analizowania i przetwarzania informacji, formułowania własnej wypowiedzi ustnej i pisemnej w sposób zrozumiały dla odbiorcy i dostosowany do sytuacji;
- 2) kompetencje matematyczne – zdolność do rozumowania matematycznego oraz wykorzystywania pojęć i narzędzi matematyki w różnych obszarach działalności, w tym także w sytuacjach praktycznych; obejmują znajomość i rozumienie pojęć, procedur i idei matematycznych oraz dokonywanie obliczeń i szacunków, rozumienie i przetwarzanie informacji podawanych w formie danych, procentów czy wykresów oraz umiejętność stosowania matematyki w różnych sytuacjach życiowych;
- 3) kompetencje cyfrowe – zdolność skutecznego, krytycznego i odpowiedzialnego korzystania z technologii cyfrowych w celu uczenia się i sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie,

zdolność stosowania metod informatycznych przy tworzeniu rozwiązań w różnych dziedzinach (w tym myślenie komputacyjne) oraz pozyskiwania i analizowania informacji w środowisku cyfrowym;

- 4) kompetencje ruchowe – zdolność do świadomego wykorzystywania i rozwijania własnego potencjału ruchowego jako podstawy aktywnego i zdrowego stylu życia; obejmują umiejętność planowania, podejmowania, monitorowania i oceniania aktywności fizycznej oraz kształtowania zdrowych nawyków w codziennym funkcjonowaniu.

Rozwijanie kompetencji fundamentalnych jest zadaniem wszystkich nauczycieli. To proces ciągły, prowadzony na wszystkich etapach kształcenia – od przedszkola do szkoły ponadpodstawowej – i realizowany na wszystkich przedmiotach oraz międzyprzedmiotowo.

Rozwijanie kompetencji matematycznych i językowych powinno być prowadzone zgodnie z zasadą osiągania biegłości (ang. *mastery learning*). Kluczowym elementem tej koncepcji jest indywidualizacja procesu nauczania poprzez dostosowanie tempa i metod do potrzeb konkretnego ucznia oraz bieżące monitorowanie postępów. Decyzja o przejściu do kolejnego kroku w rozwijaniu kompetencji językowych i matematycznych powinna zawsze opierać się na pewności, że uczeń opanował prostsze umiejętności na wystarczającym poziomie i jest gotowy do dalszego rozwoju.

Minimalnym poziomem osiągnięć w zakresie kompetencji matematycznych i językowych dla wszystkich uczniów jest poziom wstępny. Nieosiągnięcie tego poziomu znacząco utrudnia dalszą naukę w szkole ponadpodstawowej oraz skuteczne funkcjonowanie w różnych sytuacjach życia codziennego ucznia. Za docelowy poziom rozwoju kompetencji fundamentalnych dla większości uczniów uznaje się poziom oczekiwany. Uczniowie, którzy szybko nabywają kompetencje językowe i matematyczne na poziomie wstępnym, powinni otrzymywać dodatkowe zadania wymagające głębszej i bardziej złożonej analizy. Natomiast uczniom, którzy nie rozwinęli kompetencji językowych i matematycznych na poziomie wstępnym, należy zapewnić takie wsparcie, które umożliwi im osiągnięcie tego poziomu.

Poniższe tabele opisują poziomy podstawowe i poziomy oczekiwane kompetencji językowych oraz matematycznych. Efekty uczenia się kompetencji fundamentalnych na poziomie oczekiwanym należy czytać łącznie z przedmiotowymi efektami uczenia się – od absolwentów oczekuje się osiągnięcia jednych i drugich.

KOMPETENCJE JĘZYKOWE		
	Poziom wstępny	Poziom oczekiwany
Odbiór wypowiedzi (czytanie/ słuchanie). Uczeń:	– samodzielnie czyta dostosowane do swojego wieku teksty (użytkowe, informacyjne, fabularne, popularnonaukowe), o umiarkowanej złożoności językowej i tematycznej, udostępniane za pomocą różnych środków przekazu; – znajduje w tekście różne informacje (ogólne i szczegółowe), odróżnia fakty od opinii, porównuje opinie z różnych źródeł na ten sam temat, dostrzega związki przyczynowo-skutkowe i czasowe, rozpoznaje wieloznaczność wyrazów z podstawowego zasobu leksykalnego; – rozpoznaje, że celem tekstu jest przekonanie do czegoś lub przekazanie informacji; – odczytuje sens tekstu, odnosząc go do sytuacji wykraczających poza swoje bezpośrednie doświadczenie.	– samodzielnie czyta różnorodne teksty o urozmaiconej składni i z poszerzonym zasobem leksykalnym, również te wykraczające poza dotychczasowe doświadczenia odbiorcze; – analizuje tekst, znajduje informacje ukryte, porównuje treści zawarte w tekstach powiązanych ze sobą tematycznie, odróżnia w tekście informacje ważne od mniej istotnych, rozpoznaje wypowiedzi o charakterze niejednoznacznym (np. ironia, aluzja, gra słowna); – rozpoznaje i porównuje stanowiska i postawy nadawców różnych komunikatów; – odczytuje sens tekstu z wykorzystaniem wiedzy pozatekstowej, odnosząc go do kontekstu kulturowego i społecznego poznanego w szkole.

KOMPETENCJE JĘZYKOWE		
	Poziom wstępny	Poziom oczekiwany
Tworzenie wypowiedzi (pisanie/ mówienie). Uczeń:	– samodzielnie tworzy komunikatywne wypowiedzi (ustne i pisemne) pozwalające na realizację zamierzonego celu wypowiedzi, prezentuje swoje stanowisko i uzasadnia je, podając proste argumenty; – rozmawia na tematy związane z zagadnieniami omawianymi w szkole, także wykraczające poza bezpośrednie doświadczenie, odnosi się do wypowiedzi rozmówców; – świadomie stosuje proste środki językowe.	– samodzielnie tworzy rozbudowane, spójne wypowiedzi (ustne i pisemne), z jasnym przekazem, zgodne z wymaganiami gatunku, podejmuje polemikę lub wzmacnia stanowisko innych osób, podaje argumenty, w logiczny sposób uzasadnia swoje stanowisko; – swobodnie prowadzi dialog na różnorodne tematy (również abstrakcyjne), umiejętnie inicjuje, podtrzymuje i kończy rozmowę; – świadomie stosuje środki retoryczne dla wzmocnienia siły perswazji lub ekspresji wypowiedzi.

KOMPETENCJE JĘZYKOWE		
	Poziom wstępny	Poziom oczekiwany
Sprawność językowa. Uczeń:	– stosuje w swoich wypowiedziach ustnych i pisemnych podstawowe zasady poprawności językowej, a popełniane przez niego błędy nie wpływają na rozumienie wypowiedzi, na ogół stosuje zasady ortograficzne i interpunkcyjne w zakresie reguł poznanych na zajęciach w szkole; – posługuje się słownictwem umożliwiającym swobodną komunikację w różnorodnych kontekstach życiowych i edukacyjnych; – rozpoznaje najważniejsze konteksty komunikacyjne (np. relacje między rozmówcami, cel komunikacji) i dostosowuje do nich sposób wypowiedzania się w mowie i piśmie.	– stosuje w swoich wypowiedziach ustnych i pisemnych zasady poprawności językowej, posługuje się różnorodnymi strukturami gramatycznymi, pisze poprawnie ortograficznie (również w zakresie pisowni ustalonej i wyjątków) i interpunkcyjnie; – posługuje się bogatym słownictwem (w tym idiomami i terminologią przedmiotową poznaną w szkole); – rozpoznaje różnorodne konteksty komunikacyjne (np. okoliczności, kontekst społeczno-kulturowy poznany w szkole) i dostosowuje do nich sposób wypowiedzania się w mowie i piśmie.

KOMPETENCJE JĘZYKOWE		
	Poziom wstępny	Poziom oczekiwany
Używanie narzędzi matematycznych. Uczeń:	– wykonuje proste obliczenia i rozwiązuje typowe zadania; – wykazuje podstawowe rozumienie własności działań na liczbach; – oblicza pola podstawowych figur płaskich i objętości podstawowych brył; – korzysta z prostych wzorów i procedur.	– wykonuje złożone obliczenia i potrafi je uprościć, korzystając z własności działań; – stosuje własności figur geometrycznych do obliczania pól i objętości; – rozumie i interpretuje zależności między wielkościami opisywanymi regułą lub wzorem, potrafi modyfikować wzór.
Korzystanie z informacji. Uczeń:	– zbiera i interpretuje istotne informacje liczbowe z jednego lub dwóch źródeł; – wykorzystuje dane, które są podane w tekście, tabelach lub w formie graficznej, wybiera odpowiednie informacje, wyciąga z nich proste wnioski.	– zestawia informacje podane w kilku źródłach i w różnej formie i wyciąga wnioski z tego zestawienia.
Rozwiązywanie zadań. Uczeń:	– za pomocą narzędzi matematycznych tworzy strategię rozwiązania prostego zadania, także osadzonego w kontekstach życia codziennego; – wykazuje podstawowe rozumienie związków między kilkoma informacjami i korzysta z nich podczas rozwiązywania zadania.	– buduje dobrze zaplanowane, także kilkietapowe strategie wiodące do rozwiązania problemu; – wykorzystuje narzędzia i modele matematyczne do opisu i interpretacji zagadnień z różnych dziedzin oraz rozumie, jakie są ograniczenia używanych modeli.
Rozumowanie i argumentacja. Uczeń:	– opisuje sposób swojego rozumowania i podaje przynajmniej jeden matematyczny argument uzasadniający jego poprawność.	– prowadzi kilkietapowe rozumowania i przedstawia argumenty uzasadniające ich poprawność, odwołując się przy tym do wiedzy matematycznej.

I.2. Kompetencje przekrojowe

Kompetencje przekrojowe to zdolności do efektywnego działania w różnych sytuacjach w szkole i poza nią, także w życiu społecznym, poprzez zastosowanie w praktyce wiedzy, umiejętności i postaw rozwijanych w szkole.

Kompetencje przekrojowe przekładają się na efekty uczenia się określone dla poszczególnych przedmiotów oraz cele i obszary działalności wychowawczej szkoły.

Rozwijanie kompetencji przekrojowych uczniów jest wspólnym zadaniem wszystkich nauczycieli. Odbywa się na wszystkich przedmiotach oraz międzyprzedmiotowo.

Specyfika przedmiotu wyznacza sposób rozwijania kompetencji przekrojowych w czasie zajęć i dlatego zostały one uwzględnione bezpośrednio w przedmiotowych efektach uczenia się lub pośrednio w doświadczeniach edukacyjnych dla danego przedmiotu oraz warunkach realizacji przedmiotu.

Do kompetencji poznawczych należą:

- 1) rozwiązywanie problemów – zdolność poszukiwania i realizacji pomysłów, które umożliwią osiągnięcie zamierzonego celu; obejmuje analizę problemu, identyfikowanie rozwiązań i ich ocenę oraz zastosowanie wybranego rozwiązania;
- 2) krytyczne myślenie – zdolność oceny informacji w celu wyciągania racjonalnych wniosków, unikania błędów poznawczych, manipulacji i uprzedzeń; obejmuje gromadzenie, analizę i syntezę informacji, wnioskowanie i wykorzystywanie informacji oraz rozpoznawanie manipulacji;
- 3) kreatywne myślenie – zdolność tworzenia nieszablonowych i wartościowych pomysłów; obejmuje rozwijanie własnej ciekawości, myślenie abstrakcyjne, kreowanie pomysłów i ich udoskonalanie oraz wytrwałość twórczą.

Do kompetencji społecznych należą:

- 1) współpraca – zdolność do działania w grupie, która opiera się na wzajemnym szacunku, konstruktywnym podziale ról i wspólnym osiągnięciu celów; obejmuje budowanie relacji wokół celów, efektywną komunikację, przyjmowanie roli dostosowanej do sytuacji, wspólne podejmowanie decyzji oraz harmonizowanie współpracy;

- 2) dbanie o innych – zdolność do empatycznego dostrzegania, nazywania i wspierania realizacji potrzeb innych osób i zbiorowości; obejmuje rozpoznawanie i nazywanie potrzeb innych, reagowanie na nie w sposób otwarty i życzliwy, budowanie relacji i dbanie o nie, podejmowanie działań na rzecz dobra wspólnego oraz dbanie o otoczenie.

Do kompetencji osobistych należą:

- 1) kierowanie sobą – zdolność świadomego podejmowania działań mających na celu samodoskonalenie, realizację aspiracji, systematyczne poszerzanie wiedzy i umiejętności; obejmuje rozwój i uczenie się, rozwijanie samodzielności i wytrwałości, podejmowanie autorefleksji i wyciąganie wniosków oraz wzmacnianie własnej motywacji;
- 2) dbanie o siebie – zdolność rozpoznawania i zaspokajania własnych potrzeb fizycznych, emocjonalnych i psychicznych, z poszanowaniem woli i perspektyw innych; obejmuje troskę o zdrowie i dobre samopoczucie, rozpoznawanie, nazywanie i wyrażanie emocji, radzenie sobie ze stresem oraz wyznaczanie bezpiecznych granic w relacjach z innymi.

Efekty uczenia się w zakresie kompetencji przekrojowych na zakończenie kształcenia w szkole podstawowej

Efekty uczenia się w zakresie kompetencji przekrojowych są uwzględniane przez nauczycieli w planowaniu działań dydaktycznych (przedmiotowych i międzyprzedmiotowych) oraz przez szkołę w tworzeniu i realizacji programu wychowawczo-profilaktycznego.

ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW	
W zakresie analizy problemu uczeń:	– rozpoznaje i definiuje problem; – analizuje problem z wielu perspektyw i wykorzystuje wiedzę z różnych dziedzin; – stosuje narzędzia wspomagające proces myślenia, m.in. schematy przyczynowo-skutkowe, diagramy relacji.
W zakresie identyfikowania rozwiązań i ich oceny uczeń:	– identyfikuje różne możliwe rozwiązania problemu; – dokonuje analizy możliwych rozwiązań ze względu na: zgodność z zakładanym celem, dostępność zasobów potrzebnych do ich zastosowania, potencjalne długoterminowe skutki dla różnych osób; – decyduje o wyborze rozwiązania, uwzględniając wnioski z analizy i wybrane wcześniej kryteria.
W zakresie zastosowania wybranego rozwiązania uczeń:	– planuje i organizuje działania prowadzące do realizacji wybranego rozwiązania; – wdraża wybrane rozwiązanie, monitoruje postępy i w razie potrzeby koryguje działania; – dokonuje ewaluacji wybranego rozwiązania.

KRYTYCZNE MYŚLENIE	
W zakresie gromadzenia, analizy i syntezy informacji uczeń:	– w różnych źródłach wyszukuje informacje wyrażone wprost i pośrednio; – analizuje informacje (w tym odróżnia dane istotne od mniej ważnych) i syntetyzuje je (łączyć elementy w uporządkowaną całość), rozpoznaje powiązania pomiędzy informacjami; – dostrzega braki informacji oraz sprzeczności i wady w zbiorach danych.
W zakresie wnioskowania	– formułuje pytania i hipotezy; – na podstawie zgromadzonych informacji formułuje i porządkuje wnioski w odpowiedzi na pytania i hipotezy; – buduje różnorodną argumentację wspierającą przyjęte stanowisko i weryfikuje ją pod wpływem krytyki; – rozwija krytycyzm wobec dotychczasowych przekonań i poglądów, w tym dostrzega ograniczenia własnej wiedzy.

KRYTYCZNE MYŚLENIE	
W zakresie rozpoznawania manipulacji uczeń:	– krytycznie analizuje źródła informacji, odnosząc się do różnych kryteriów; – rozpoznaje perswazyjny charakter komunikatu, identyfikuje poglądy, stanowisko, rolę i interes jego nadawcy; – ocenia wiarygodność źródeł informacji, weryfikuje argumenty wspierające prezentowane poglądy; – rozpoznaje przykłady manipulacji i reaguje na nie w sposób krytyczny i konstruktywny.

KREATYWNE MYŚLENIE	
W zakresie rozwijania własnej ciekawości uczeń:	– uważnie obserwuje rzeczywistość, formułuje nieoczywiste pytania i dociekliwie szuka na nie odpowiedzi; – rozwija zainteresowania poprzez pracę nad konkretnymi zagadnieniami i projektami.
W zakresie myślenia abstrakcyjnego uczeń:	– posługuje się pojęciami abstrakcyjnymi, np. w wypowiedziach pisemnych, dyskusjach; – analizuje złożone problemy i formułuje abstrakcyjne rozwiązania; – tworzy modele wyjaśniające skomplikowane zjawiska.
W zakresie kreowania pomysłów uczeń:	– tworzy różnorodne pomysły; – testuje swoje pomysły, tworzy prototypy.
W zakresie udoskonalania pomysłów uczeń:	– w procesie twórczym korzysta z istniejących pomysłów, proponując nowe i rozwijając istniejące; – modyfikuje pomysły, korzystając z informacji zwrotnej.
W zakresie wytrwałości twórczej uczeń:	– utrzymuje zaangażowanie w realizację założonego celu, także w niesprzyjających okolicznościach; – radzi sobie z porażkami, które traktuje jako etapy w procesie samorozwoju.

WSPÓŁPRACA	
W zakresie budowania relacji wokół celów uczeń:	– angażuje się we współpracę, wspierając definiowanie i realizację jej celu; – bierze odpowiedzialność za własny wkład i wynik pracy grupy; – wspiera działania członków grupy i pozwala innym wesprzeć swoje działania.
W zakresie efektywnej komunikacji uczeń:	– dostosowuje swoje komunikaty do potrzeb odbiorców, precyzyjnie wyraża swoje myśli w mowie i w piśmie; – stosuje techniki aktywnego słuchania; – buduje atmosferę sprzyjającą komunikacji w grupie.
W zakresie przyjmowania roli dostosowanej do sytuacji uczeń:	– dopasowuje swój sposób działania do dynamiki grupy i celu wspólnego działania; – proponuje zmiany ról, gdy sytuacja tego wymaga.
W zakresie wspólnego podejmowania decyzji uczeń:	– proponuje adekwatne do sytuacji kryteria i metody podejmowania decyzji w grupie; – stosuje wybrane metody podejmowania decyzji w grupie.
W zakresie harmonizowania współpracy uczeń:	– stosuje wybrane metody rozwiązywania konfliktów w grupie, np. mediacje; – podejmuje działania, które poprawiają współpracę, np. sprzyjają włączeniu wszystkich, eliminują źródła potencjalnych konfliktów.

DBANIE O INNYCH	
W zakresie rozpoznawania i nazywania potrzeb innych uczeń:	– rozpoznaje i nazywa emocje oraz kryjące się za nimi potrzeby innych osób; – zauważa odmienne perspektywy innych osób, rozumie, z czego wynikają i jak wpływają na relacje.
W zakresie reagowania w sposób wspierający i troskliwy uczeń:	– reaguje na potrzeby innych osób i grup; – dostosowuje sposób pomagania do typu relacji (przyjacielskich, klasowych, rodzinnych i w szerszych kręgach społecznych).

DBANIE O INNYCH	
W zakresie budowania relacji i dbania o nie uczniów:	– buduje trwałe relacje i przyjaźnie, podejmuje działania, które sprzyjają rozwojowi relacji koleżeńskich, przyjacielskich i rodzinnych; – zachowuje się z szacunkiem do innych osób w różnych sytuacjach społecznych.
W zakresie podejmowania działań na rzecz dobra wspólnego uczniów:	– rozumie swój wpływ na sytuację innych osób i współodpowiedzialność za dobro wspólne; – identyfikuje, czym jest dobro wspólne w różnych sytuacjach i jakie działania można podjąć na jego rzecz; – angażuje się w działania na rzecz dobra wspólnego i zaprasza do tego zaangażowania innych.
W zakresie dbania o otoczenie uczniów:	– rozumie przyczyny i skutki oddziaływania ludzi na środowisko naturalne; – identyfikuje i podejmuje działania, które ograniczają negatywny wpływ człowieka na środowisko naturalne.

KIEROWANIE SOBĄ	
W zakresie rozwoju i uczenia się uczniów:	– definiuje własne cele w zakresie rozwoju i uczenia się, dobiera skuteczne metody ich realizacji; – planuje swój rozwój i uczenie się, uwzględniając własne preferencje, modyfikuje plan, jeśli okaże się to konieczne; – wykorzystuje wskazówki innych osób w planowaniu rozwoju i nauki.
W zakresie rozwijania samodzielności i wytrwałości uczniów:	– samodzielnie rozwija zainteresowania i szuka do tego okazji; – wytrwale realizuje długoterminowe przedsięwzięcia, przezwyciężając pojawiające się trudności.
W zakresie autorefleksji i wyciągania wniosków uczniów:	– rozważa możliwe skutki własnych decyzji; – dokonuje samooceny, np. ocenia efektywność własnej pracy, postępy w nauce; – wykorzystuje wnioski z analizy własnych postępów i zasobów w planowaniu przyszłości.

KIEROWANIE SOBĄ	
W zakresie wzmacniania motywacji uczniów:	– przyjmuje informację zwrotną od innych osób, zajmuje wobec niej stanowisko; – korzysta z informacji zwrotnej otrzymywanej od innych; – samodzielnie poszukuje informacji zwrotnej.

DBANIE O SIEBIE	
W zakresie troski o zdrowie i dobre samopoczucie uczniów:	– identyfikuje czynniki, które pozytywnie lub negatywnie wpływają na zdrowie i dobre samopoczucie; – podejmuje świadome wybory zmniejszające ryzyka zdrowotne; – rozwija nawyki dbania o siebie w codziennym życiu.
W zakresie rozpoznawania, nazywania i wyrażania emocji uczniów:	– rozpoznaje i nazywa różnorodne emocje, których doświadcza; – dostosowuje ekspresję emocji do kontekstu społecznego i norm kulturowych; – reguluje własne emocje i zachowania w sytuacjach życia codziennego; – aktywnie poszukuje pomocy zarówno instrumentalnej, jak i emocjonalnej.
W zakresie radzenia sobie ze stresem uczniów:	– stosuje różnorodne strategie radzenia sobie ze stresem, w tym poszukuje wsparcia innych osób.
W zakresie wyznaczania bezpiecznych granic w relacjach z innymi uczniami:	– definiuje własne potrzeby i granice w relacjach z innymi osobami; – broni swoich praw oraz granic w relacjach z innymi osobami w sposób dostosowany do kontekstu społecznego i norm kulturowych; – identyfikuje sytuacje, w których jest poddawany wpływom i naciskom innych osób i potrafi im się oprzeć.

I.3. Sprawczość

Sprawczość to podejmowanie działań mających pozytywny wpływ na osobę, która je podejmuje i innych (otoczenie) oraz branie za te działania odpowiedzialności.

Sprawczość jest warunkiem przejścia od zdolności do faktycznej aktywności poprzez autonomiczne formułowanie celów i podejmowanie działań konstruktywnie wpływających na jednostkę i jej otoczenie. Sprawczość obejmuje także aktywność ucznia w procesie uczenia się.

Ze sprawczością silnie powiązane są:

- 1) poczucie przynależności do wspólnoty – przekonanie jednostki, że jest częścią grupy, która ją akceptuje, potrzebuje jej i docenia ją oraz do której ta osoba może wnieść twórczy wkład;
- 2) nastawienie na rozwój – przekonanie, że zdolności podlegają zmianom i mogą się rozwijać dzięki zaangażowaniu, wysiłkowi i wytrwałości;
- 3) przekonanie o własnej skuteczności – przekonanie o swojej zdolności do wykonywania określonych zadań i osiągnięcia celów, także w niekorzystnych okolicznościach;
- 4) samoregulacja – zdolność przekładania myśli na działania zmierzające do realizacji określonych celów i świadomego kierowania swoją aktywnością.

Rozwijanie sprawczości jest zadaniem wszystkich nauczycieli. Szczególną rolę odgrywa tu nauczyciel-wychowawca.

Rozwijanie sprawczości jest częścią działalności dydaktycznej – na wszystkich przedmiotach i międzyprzedmiotowo – oraz działalności wychowawczej szkoły.

W nauczaniu przedmiotowym sprawczość uczniów rozwija się poprzez doświadczenia edukacyjne oraz dzięki prowadzeniu zajęć w sposób określony w warunkach realizacji przedmiotu. Główne formy rozwijania sprawczości w nauczaniu przedmiotowym to:

- przejmowanie odpowiedzialności za proces uczenia się i podejmowanie decyzji w sprawach związanych z uczeniem się;
- wykorzystywanie wiedzy zdobytej w szkole do rozwiązywania codziennych problemów poza szkołą;
- samodzielne lub zespołowe prowadzenie obserwacji i doświadczeń;
- prezentowanie własnej wiedzy i umiejętności oraz efektów swojej pracy;
- dzielenie się wiedzą i umiejętnościami, w tym wzajemne nauczanie;
- zaangażowanie w realizację indywidualnych lub grupowych projektów edukacyjnych;
- samoocena oraz przyjmowanie i udzielanie informacji zwrotnej;
- samodzielne pogłębianie wiedzy i umiejętności;
- rozwijanie zainteresowań powiązanych z nauczaniem przedmiotowym.

Rozwijanie sprawczości uczniów w obszarze działalności wychowawczej odbywa się w szczególności poprzez umożliwianie uczniom następujących form zaangażowania:

- pracy z indywidualnymi celami rozwojowymi;
- aktywności w samorządzie uczniowskim (w klasie i szkole) lub radzie szkoły;
- wolontariatu i innych form zaangażowania na rzecz dobra wspólnego;
- rozwijania własnych pasji i zainteresowań pozaszkolnych;
- dostrzegania i (samodzielnego lub wspólnego z innymi) rozwiązywania problemów w klasie lub szkole;
- uczestnictwa w procesach konsultacyjnych lub podejmowaniu decyzji dotyczących klasy lub szkoły.

I.4. Działalność wychowawcza szkoły

Działalność wychowawcza szkoły skupia się na wprowadzeniu ucznia w świat wartości, rozwijaniu sprawczości oraz kompetencji osobistych i społecznych. Jej ważnym elementem jest również kształtowanie postaw patriotycznych, poszanowania tradycji oraz troski o dobro ojczyzny. Przejawia się w codziennych działaniach nauczycieli oraz innych pracowników szkoły. Widać ją w codziennych aktywnościach uczniów, interakcjach z rodzicami oraz w etosie szkoły – jej normach i regułach, relacjach, podejściu do uczenia i oceniania oraz stylu zarządzania oddziałem klasowym i szkołą.

Wychowanie szkolne uwzględnia w równym stopniu podmiotowość ucznia, jego potrzeby i dobrostan oraz odpowiedzialność za wspólnotę, której uczeń jest częścią, i troskę o jej dobro.

Treści i działania wychowawcze realizowane w ramach programu wychowawczo-profilaktycznego powinny być zróżnicowane, adekwatne do celów edukacyjnych i oparte na aktualnej wiedzy.

Cele i zadania szkoły w zakresie działalności wychowawczej są opisane w programie wychowawczo-profilaktycznym, uwzględniającym podstawę programową kształcenia ogólnego oraz specyficzne cele danej szkoły, wynikające z diagnozy potrzeb uczniów. Ich realizacja jest zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela, w szczególności wychowawcy.

Działania wychowawcze obejmują całą społeczność szkolną. Są prowadzone w czasie zajęć lekcyjnych, jak i poza nimi. Podlegają ewaluacji i są modyfikowane, by w pełni realizować szkolne cele wychowawcze i odpowiadać na potrzeby uczniów.

Wychowanie do wartości

Wartości są fundamentem procesu wychowania. Szkoła wychowuje do wolności i odpowiedzialności, wspólnoty i szacunku, prawdy, dobra i piękna, sprawiedliwości i solidarności. Ważnym elementem tej działalności jest także kształtowanie patriotyzmu, poszanowania tradycji oraz troski o dobro ojczyzny.

Wychowanie do wartości odbywa się poprzez codzienne szkolne doświadczenia: na lekcjach, przerwach, zajęciach pozalekcyjnych, wycieczkach, szkolnych wydarzeniach i uroczystościach oraz w kontakcie nauczyciela z uczniem. Uczniowie rozpoznają wartości w swoim życiu i nauce, dokonują wyborów i przejawiają zachowania z nimi zgodne. Wychowanie do wartości wymaga:

- odwoływania się do nich w treściach nauczania na różnych przedmiotach oraz w doświadczeniach uczniów;
- stosowania metod nauczania i oceniania, które są z nimi spójne;
- tworzenia doświadczeń, które zakładają: podmiotowość i autonomię, równość i włączenie, działanie i współdziałanie;
- umożliwienia uczniom wyrażania swojego zdania, opinii, współtworzenia rzeczywistości szkolnej;
- budowania kultury refleksji i dialogu, w atmosferze poszanowania dla tradycji.

Ważnym wymiarem wychowania do wartości jest kształtowanie postaw patriotycznych – rozumianych jako troska o dobro ojczyzny, poszanowanie jej historii, tradycji i kultury oraz gotowość do działania na rzecz wspólnoty narodowej. Szkoła inspirowa uczniów do poznawania dziedzictwa swojego kraju, budowania więzi z lokalną i narodową wspólnotą, odczuwania dumy z bycia Polakiem.

Wychowanie do sprawczości

Działania wychowawcze szkoły wzmacniają sprawczość uczniów, o ile kształtują postawy proaktywne oraz pokazują, że indywidualny i zbiorowy głos ma znaczenie. Oto najważniejsze sposoby rozwijania sprawczości:

- rozwijaniu samoregulacji sprzyja: indywidualizacja podejścia do uczniów, nauczanie oparte na doświadczeniu i działaniu, wiązanie nauki z potrzebami uczniów oraz wyzwaniami świata;
- rozwijanie przekonania o własnej skuteczności odbywa się poprzez: wspieranie uczniów w wyznaczaniu celów edukacyjnych i ich osiąganiu, wzmacnianie ich odpowiedzialności i decyzyjności w nauce i codziennym życiu klasy i szkoły;
- rozwijanie nastawienia na rozwój wymaga: kształtowania nastawienia „jeszcze nie umiem, ale dalej się uczę”, kultury prób i błędów, kultury wsparcia i współpracy, a nie rywalizacji;
- rozwijanie poczucia przynależności do wspólnoty odbywa się w szczególności przez: wzmacnianie i celebrowanie więzi, tradycji i szkolnych rytuałów, docenianie różnorodności, budowanie relacji opartych na zaufaniu, a nie kontroli.

Wychowanie rozwijające kompetencje społeczne i osobiste

Działania wychowawcze mają szczególne znaczenie dla rozwoju kompetencji społecznych. Służą temu takie formy, jak wspólna praca na lekcji, projekty i akcje społeczne, wolontariat, a także działania samorządu uczniowskiego, w tym udział w podejmowaniu decyzji dotyczących życia klasy i szkoły oraz współorganizowanie aktywności i wydarzeń szkolnych i lokalnych.

Proces wychowania wspiera także rozwój kompetencji osobistych, w tym kierowania sobą i dbania o siebie. Szczególnie istotne w tym kontekście jest podmiotowe traktowanie ucznia, wzmacnianie poczucia, że jego dobrostan i potrzeby są brane pod uwagę oraz że może liczyć na wsparcie, gdy przejmuje odpowiedzialność za własną naukę i aktywność społeczną. Aby to umożliwić, nauczyciele tworzą warunki do pracy i refleksji nad postępami, trudnościami i sposobami ich przezwyciężenia.

Obszary działalności wychowawczej szkoły

Działalność wychowawcza szkoły obejmuje szeroki zakres działań na rzecz wsparcia uczniów w wymiarze zarówno indywidualnym, jak i grupowym, prowadzonych zawsze z poszanowaniem praw ucznia. W wymiarze indywidualnym uczniowie są wspierani przez nauczycieli

i wychowawców w rozwijaniu swoich kompetencji i wprowadzaniu w życie osobistych celów. W wymiarze grupowym nauczyciele podejmują działania, które budują więź i wspólnotę klasową i szkolną.

Istotnym elementem procesu wychowawczego jest monitorowanie postępów uczniów przez wszystkich nauczycieli. Regularne informowanie o postępach oraz docenianie wysiłku uczniów sprzyja ich dalszemu rozwojowi. Monitorowanie postępów uczniów obejmuje także autorefleksję oraz informację zwrotną ze strony nauczycieli i rówieśników.

Nauczyciele i wychowawcy dostosowują zakres wsparcia do indywidualnych potrzeb uczniów, uwzględniając ich wiek i etap rozwoju, a stopień zaangażowania dorosłych oraz sposób realizacji działań jest dostosowany do możliwości rozwojowych uczniów.

Zajęcia z wychowawcą

Zadaniem szkoły jest przygotowywanie uczniów do stopniowego przejmowania odpowiedzialności za swój własny rozwój. Podczas zajęć z wychowawcą (przynajmniej raz w roku) uczeń formułuje ważne dla siebie cele rozwojowe, związane z kompetencjami osobistymi i społecznymi oraz sprawczością. Nauczyciel-wychowawca pomaga uczniowi w ich określeniu i zaplanowaniu ich realizacji w czasie zajęć oraz poza nimi.

Na pierwszym etapie edukacji uczniowie potrzebują większej pomocy ze strony nauczyciela w planowaniu własnego rozwoju, wskazywaniu celów oraz ich realizacji. Proces ten wymaga współpracy ze środowiskiem domowym. Szkoła stopniowo przygotowuje uczniów do samodzielnego kierowania własnym rozwojem, tak by na kolejnych etapach edukacji przejmowali coraz większą odpowiedzialność za swoje postępy, ucząc się planowania, podejmowania decyzji i działań oraz refleksji.

Zajęcia z wychowawcą są istotnym elementem realizacji wychowawczej funkcji szkoły. Podczas zajęć uczniowie nabywają umiejętność budowania społeczności opartych na zasadach harmonijnego współżycia, uczą się podejmowania refleksji o swoich doświadczeniach szkolnych, a także jak wykorzystywać narzędzia wspierające ich w planowaniu i realizacji własnego rozwoju. Poznają pozytywne wzorce funkcjonowania, by je stosować i rozpoznawać oraz kontrolować

zachowania niepożądane. W czasie zajęć wychowawca wspiera uczniów w budowaniu relacji rówieśniczych opartych na zaufaniu, współpracy i wzajemnej trosce, a także w dbaniu o dobrą atmosferę w klasie.

Zakres zagadnień i sposoby działania wychowawców różnią się w zależności od wieku uczniów, ich potrzeb i umiejętności. Na wszystkich etapach powinny one obejmować takie zagadnienia, jak:

- uczenie się tworzenia dobrych relacji w różnych społecznościach i przyjmowanych rolach;
- budowanie własnego światopoglądu, wewnętrznego systemu wartości i sądów etycznych;
- rozwijanie umiejętności rozwiązywania konfliktów i zapobiegania sytuacjom konfliktowym;
- rozpoznawanie zachowań ryzykownych i wykorzystywanie strategii ich unikania;
- podejmowanie refleksji na temat własnej roli w różnych wspólnotach;
- kształtowanie postaw prospołecznych i rozwijanie uważności na potrzeby różnych osób i grup;
- kształtowanie odpowiedzialności za swoją lokalną wspólnotę;
- podejmowanie pogłębionej refleksji o sobie jako człowieku uczącym się;
- planowanie własnego rozwoju rozumianego jako proces trwający przez całe życie.

II. Sposób organizowania środowisk edukacyjnych

Realizacja ogólnych celów kształcenia i wychowania oraz efektów uczenia się określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego w szkole podstawowej wymaga stosowania opisanych poniżej sposobów organizowania środowisk edukacyjnych.

Są one punktem odniesienia przy określaniu warunków i sposobu realizacji podstawy programowej edukacji wczesnoszkolnej i przedmiotowych podstaw programowych.

- 1) **WSZECHSTRONNY ROZWÓJ.** Doświadczenie szkolne powinno wspierać wszechstronny rozwój każdego dziecka w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej.
- 2) **AKTYWNOŚĆ POZNAWCZA.** Dzieci i młodzież są podmiotami procesu uczenia się. Ich udział w jego planowaniu, aktywność poznawcza i zaangażowanie, w tym uczenie się w działaniu i aktywność w interakcjach społecznych, są kluczowymi czynnikami sprzyjającymi uczeniu się i nauczaniu.

- 3) **WYCHOWANIE.** Wychowanie jest obok kształcenia równoprawnym elementem funkcjonowania szkoły i zadaniem wszystkich nauczycieli, szczególnie w zakresie wprowadzania w świat wartości, rozwijania kompetencji społecznych i osobistych oraz sprawczości.
- 4) **DOBROSTAN.** Szkoła dąży do zapewnienia dobrostanu wszystkich dzieci i młodzieży i traktuje go jako warunek skutecznego uczenia się i harmonijnego rozwoju.
- 5) **PRZESTRZEŃ EDUKACYJNA.** Nauczyciele w przemyślany sposób kształtują przestrzeń klasy i szkoły, tak by sprzyjała uczeniu się oraz dobrostanowi uczniów. Wykorzystują także otoczenie szkoły jako miejsce działań edukacyjnych.
- 6) **EDUKACJA WŁĄCZAJĄCA.** Szkoła uwzględnia zróżnicowane potrzeby rozwojowe i edukacyjne uczniów, zapewnia indywidualizację procesu kształcenia oraz umożliwia monitorowanie i systematyczne wsparcie ich rozwoju, z uwzględnieniem zasad projektowania uniwersalnego w edukacji oraz racjonalnych usprawnień.
- 7) **METODY NAUCZANIA.** Proces uczenia się i nauczania wymaga stosowania zróżnicowanych metod nauczania, form i środków o udowodnionej skuteczności, dostosowanych do celów edukacyjnych oraz potrzeb osób uczących się. Dobór metod, w zgodzie z aktualną wiedzą, to obszar autonomii, eksploracji i innowacji nauczycieli.
- 8) **WYKORZYSTANIE WIEDZY.** Szkoła stwarza uczniom warunki pozwalające na praktyczne wykorzystanie zdobywanej wiedzy i kompetencji oraz zastosowanie ich poza szkołą.
- 9) **WSPÓLNOTA.** Szkoła wykorzystuje społeczny charakter uczenia się. Proces edukacyjny zakłada budowanie wspólnoty uczącej się i wspólnoty społecznej poprzez równoważenie celów indywidualnych i dobra wspólnego.
- 10) **RODZINA.** W procesie edukacyjnym istotna jest spójność oddziaływań szkoły i środowiska rodzinnego osiągnięta dzięki partnerskiej współpracy. Rodzina współuczestniczy w edukacji dzieci, a szkoła kształtuje ten proces profesjonalnie i zapewnia niezbędną pomoc rodzinie w jej działaniach wychowawczych oraz opiekuńczych.
- 11) **INTERDYSCYPLINARNOŚĆ I RELACJE ZE ŚWIATEM ZEWNĘTRZNYM.** Proces uczenia się ma także charakter interdyscyplinarny i zachowuje ścisły związek ze środowiskiem zewnętrznym jako naturalnym kontekstem budowania wiedzy, kompetencji i sprawczości uczniów oraz ich wykorzystania.

III. Przedmioty

Kształcenie w szkole podstawowej jest podzielone na trzy etapy edukacyjne:

- 1) I etap edukacyjny: klasy I–III szkoły podstawowej – edukacja wczesnoszkolna;
- 2) II etap edukacyjny: klasy IV–VI szkoły podstawowej;
- 3) III etap edukacyjny: klasy VII–VIII szkoły podstawowej.

Edukacja wczesnoszkolna jest prowadzona w postaci kształcenia zintegrowanego, na drugim i trzecim etapie edukacja odbywa się w ramach wskazanych poniżej przedmiotów.

II etap edukacyjny	III etap edukacyjny
1) język polski	1) język polski
2) język obcy nowożytny	2) język obcy nowożytny
3) muzyka	3) drugi język obcy nowożytny
4) plastyka	4) muzyka
5) historia	5) plastyka
6) edukacja obywatelska	6) historia
7) przyroda	7) edukacja obywatelska
8) matematyka	8) geografia
9) informatyka	9) biologia
10) zajęcia praktyczno-techniczne	10) chemia
11) wychowanie fizyczne	11) fizyka
12) edukacja zdrowotna	12) matematyka
13) etyka	13) informatyka
14) język mniejszości narodowej lub etnicznej	14) wychowanie fizyczne
15) język regionalny – język kaszubski	15) edukacja dla bezpieczeństwa
	16) edukacja zdrowotna
	17) etyka
	18) język mniejszości narodowej lub etnicznej
	19) język regionalny – język kaszubski